

אורות השבוע

וישלה

י"ז כסלו תשס"ד

גליון תורני
היוצא לאור ע"י
כולל זכרון שניאור

אור הלכה

בענין לועג לרש אצל קברי האבות והאמהות

הרב אריה פרידמאן

לעילוי נשמתה.

להלכה, כתב המ"ב (בסי' כג ס"ק ה) דבקטן שייך לועג לרש דשמא נשמת גדול הי', אבל באשה דפטורה ממצות (תפילין וציצית תלמוד תורה) אין איסור לועג לרש, (וכולי האי לא חיישינן שמא נשמת זכר היתה, כ"כ הפמ"ג שם).

ונחזור לעניננו הנ"ל, בשלמא לגבי תפילין וציצית נוכל לסמוך על דברי המ"ב דליכא לועג לרש באשה, אבל לגבי תפלה דגם האשה מחוייבת בה, לכאורה גם המ"ב מודה דאסור. וכן קשה על מנהגינו להתפלל בשאר קברי צדיקים של אנשים. ועיין במנחת אלעזר (חלק ג סי' נ"ג) שכתב דבקברי אבותינו שהיו קודם מתן תורה ליכא בהם לועג לרש, דכל ענין לועג לרש הוא משום דכיון דמות, נעשה חפשי מן המצות, אבל אצל האבות שקיימו התורה בגדר של אינו מצווה ועושה ליכא כ"כ גנאי. והגם שבזה מיושב מנהגינו אצל קברי האבות ואמהות אבל לגבי שאר קברי אבותינו שחיו אחרי מתן תורה עדיין צ"ע.

וכדי ליישב זה, עיין בגמ' בב"ק טז: ששנינו שם שהושיבו ישיבה על קברו של חזקיהו המלך. ובנמוקי יוסף שם הקשה והלא אסור ללמוד בפני המת משום לועג לרש, ותי' דכל שעושין לכבוד המת מותר. וכן נפסק להלכה ביו"ד סי' שמ"ד דמותר לומר פסוקים ודרשות לכבוד המת בתוך ד' אמותיו. ולפ"ז כ' המנחת אלעזר דמה שאומרים על הקברים תהלים, ותפילות, ויש שלומדים גם משניות, הרי בע"כ ההיתר בשביל שהוא לכבוד וטובת המת ונחת רוח היא להם.

ועיין בשם הגדולים מערכת הצדיקים (א-קכט), שמביא מה שכתב בס' חסידים דצדיקים במיתתם קרויים חיים ואינן חפשי מן המצות, ולכן ליכא בהם לועג לרש.

"ויצב יעקב מצבה על קברתה היא מצבת קברת רחל עד היום", וכדברי הכתוב כן הוא, שמאז ועד היום מקום קבורתה של רחל אמנו ידוע לנו, ויהודים שבכל דור ודור הולכים שם להתפלל, ולעורר אמנו רחל לבכות על בניה. והנה נשאלה שאלה מעונינת על מנהג הרבים שהולכין להתפלל בקבר רחל ואומרים מזמורי תהלים וגם לומדים שם. והלא הלכה פסוקה היא בשו"ע (או"ח ע"א:ז) שאסור לקרות ק"ש תוך ד' אמות של מת או בבית הקברות ואם קרא לא יצא. ומקורו בברכות יח. לא יהלך אדם בבית הקברות ותפילין בראשו וס"ת בזרועו וקורא ואם עושה כן עובר משום "לועג לרש חרף עושהו" (משלי יז). ויסוד האיסור הוא, שלא להראות בפני המת שאנו מקיימין מצות ה' והוא יושב ודומם, והוה ליה גנאי. וא"כ איך אנו נוהגין לעשות כן? ושאלה זו נשאלת גם על מה שאנו מתפללין בשאר קברי אבותנו כגון מערת המכפלה וקבר ר' שמעון בר יוחאי, ועוד. ונקדים לברר הדין של לועג לרש אצל קבר של אשה. הנה המשנה למלך (אבל יג:ט) נסתפק אם קיימת הדין של לועג לרש במת קטן או אשה כיון שגם בחיותו לא היו מחוייבים בכל המצוות. ועיין בחידושי הצ"ח בברכות שם שמביא ראייה מהגמרא מהא דאיתא דקרוב ושומר של מת פטורין מק"ש. והקשה הגמרא דתיפק ליה דהוי כמהלך בבית הקברות דאסור לקרות ק"ש משום לועג לרש. והקשה הצ"ח דאם אין לועג לרש באשה מה קושית הגמרא? והלא נ"מ היא במת אשה דליכא לועג לרש ומ"מ פטור מק"ש משום דהוי שומר או קרוב של מת. ולכן כתב הצ"ח שדין לועג לרש נוהגת גם בפני אשה. ועוד כתב הצ"ח, דלגבי מצות תפילה שגם האשה מחוייבת בה, בודאי שייך איסור לועג לרש ואסור להתפלל בפני קבר אשה.

הרב פרידמאן מחברי הכולל. תנחומין לו ולכל משפחתו על פטירת זקנתו, אמו של אביו, פריידא בת ר' שמעון. והאור להלכה מוקדם

”וישלח יעקב מלאכים לפניו וגו’”

הרב אפרים טווערסקי
רב דביהכ”נ תפארת ישראל

של ישראל, שדמא בן נתניה הי' מוכן להפסיד ממון רק בשביל מצות כיבוד אב, שהיא מצוה שכלית, אבל בני' מוכנים לפזר הרבה ממון אף כדי לקיים מצות פרה אדומה שהיא מצוה חוקית, עכ”ד. והנה בשה”ק נועם אלימלך, פי, הא דאמר יצחק לעשו ”על חרבך תחיי”, דר”ל דכל החיות שלך הוא מה שקיימת מצות כיבוד אב, ע”י חרבך, שהי' מביא ציד לפיו של יצחק, וזהו סיבת שליטת עשו וזרעו אחריו על עם בני ישראל, עכ”ד. והנה מבואר בדברי הקצוה”ח הנ”ל, דהדרך להחליש כח עשו הוא ע”י שאנו בני', מקיימים מצות חוקיות, וזה מחליש הזכות של עשו שקיים רק מצות שכליות ככיבוד אב וכדו', אשר מטעם זה איתא בספרים, שרק ראשו של עשו נקבר במערת המכפלה, ולא כל גופו, משום שקיים רק אלו המצות שהשיג בשכלו, ומה שלא השיג לא קיים. ולכן, ע”י שאנו מקיימים מצות חוקיות שאין אנו משיגים בשכלנו כלל, עי”ז, מחלישים אנו כחו וזכותו של עשו. והנה מצות מילה מיוחדת במינו אשר בני' מקיימים אותו רק משום מצות הבורא, בלי שום צירוף שכל עצמם כלל, כי אנו מקיימים אותו כשאנו בני' ח' יום עת אשר אין לנו שכל לקיים את המצוה מדעת עצמינו (אבל לא כן עושים בני' ישמאל אלא ממתנינים לקיים מצות מילה עד שהם בני' דעת בני' י”ג שנה כדי שיוכלו לקיים מצות מילה מדעת עצמם ולא רק משום מצות הבורא). וע”י מצות מילה משיגים אנו בחי' התמימות, כדאיתא ”לא נקרא אברהם אבינו תמים עד שמל”, שענין התמימות היא עשיית רצון הבורא רק משום ציוויו בלי שום צירוף דעת עצמינו (ע' בית הלוי פ' לך עה”פ התהלך לפני והי' תמים). ונמצא דמצות מילה הוא המנגד והוא המחליש את כח עשו, שכל כחו וזכותו הוא מה שקיים מצות כיבוד אב. ואף זה לא קיים אלא מפני שהוא מצוה שכלית, והשיג בשכלו שמצוה זו צריכים לקיים, אבל לא מפני שכן צוה ה'. ואתי שפיר למה בחר לו יעקב לשלוח לעשו דוקא שהוא קיים מצות מילה, שהרי הוא המנגד לבחינתו, והוא המחליש כחו וזכותו.

הר”ת של פסוק זה הוא וימ”ל, רמו לנו בזה, אומר הבעש”ט הק' זי”ע, שדבר זה שלח יעקב אבינו לעשו הרשע, שאני נימול ולא אתה, וכמוש”כ בדעת זקנים מבעלי תוס' עה”פ בפ' תולדות (כ”ה:כ”ה) ”ויצא הראשון אדמוני וגו’”, שכשראהו אביו, אמר, עדיין לא נבלע בו דמיו ולא רצה למולו לשמונה ימים וכו', כשעבר שנה או שנתיים וראה יצחק שלא החליף מראיתו, ידע שזו תולדתו ואפ”ה לא מל אותו, שאמר הואיל ולא מלתי אותו לשמונה כמוני, אמתין עד שיהי' בן י”ג כמו ישמעאל אחי ואמול אותו, וכשהי' בן י”ג שנה הוא עיכב בעצמו ולא רצה למול וכו'. וצריכים להבין, דהא ודאי לא רצה יעקב אבינו ע”ה לעורר שנאת עשו, וא”כ למה ישלח לו כדברים האלה, שהרי בודאי יעורר שנאה בלב עשו. ועוד קשה, וכי מצות מילה היא המצוה המיוחדת שקיים יעקב ולא עשו? והלא בודאי הי' כן ברוב מצות התורה, וא”כ למה בחר יעקב לשלוח לו דוקא מענין מצות מילה. ונראה עפ”י מש”כ הקצוה”ח (הובאו דבריו בס' דברי שאול על אגדות השי”ס קדושין לא.), לפרש דברי הגמ' (שם) בדמא בן נתניה שבקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בס' רבוא שכר, ורב כהנא מתני בפ' רבוא שכר, והי' מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו, לשנה האחרת נתן לו הקב”ה שכרו, שנולדה לו פרה אדומה בעדרו ונכנסו חכמי ישראל אצלו ואמר להם יודע אני בכם שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנים לי, אלא אין אני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא. ואמר הגאון הנ”ל הטעם שנתן לו הקב”ה שכרו דוקא באופן זה שנולדה לו פרה אדומה בעדרו, דהנה בשעה שדמא בן נתניה לא הקיץ את אביו והפסיד הרבה ממון נעשה רעש גדול בשמים והמקטריגים הסטינו נגד בני' באמרם הביטו וראו איך ערל א' קיים מצות כיבוד אב בהידור רב כזה! ע”כ נזדמן מן השמים שנולדה לו לאותו ערל פרה אדומה בעדרו כי רצה הקב”ה להשקיט הקטיגוריא ולהראות שבחן

הרב טווערסקי רב דביהכ”נ תפארת ישראל, והוא למד עם הכולל משך זמן בתחילת בואו לשיקגו.